

Keuzelijst kunstgeschiedenis 2022-2023

Op pagina 1 t/m 5 staan de nieuwe titels, daarna volgen de boeken waarvoor al eerder leeswijzers verschenen.

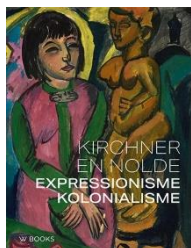
Het aantal pagina's dat genoemd wordt, is exclusief bronvermelding, noten, register, etc.

Het aantal   geeft een indicatie van de moeilijkheidsgraad van het boek (maar niet meer dan een indicatie).

Nieuwe titels

Dorthe Aagesen en Beatrice van Bormann e.a. - Kirchner en Nolde: expressionisme kolonialisme

U22-01, WBOOKS, Uitgeverij, 2021, 256 p., € 29,50

Mensen en voorwerpen uit culturen van buiten Europa, met name Afrika en Oceanië, vormden een rijke inspiratiebron voor Ernst Ludwig Kirchner (1889-1938) en Emil Nolde (1867-1956), twee prominente leden van de expressionistische kunstenaarsgroep Die Brücke. Dit boek bespreekt hun werk in de context van het Duitse kolonialisme tussen 1908 en 1918 (het einde van het Wilhelminische keizerrijk). Centraal staat

de vraag: wanneer spreken we van culturele uitwisseling en wanneer van culturele toe-eigening en uitbuiting? Speciale aandacht schenken de auteurs aan de scheve machtsverhoudingen tussen kunstenaar en model – vaak zwart en/of minderjarig.

Achttien auteurs werkten mee aan dit spraakmakende boek, dat verscheen als publicatie naast de gelijknamige tentoonstelling in het Stedelijk Museum Amsterdam (2021). Zij stellen veel urgente kwesties aan de orde, zoals de vraag of we vandaag nog onbevangen kunnen genieten van westerse kunst uit de koloniale periode, en of we kunstenaars uit het begin van de twintigste eeuw mogen afrekenen op misstanden van hun tijd. Het boek is prachtig vormgegeven en bevat een schat aan illustraties.

Mariska van den Berg en Martine van Kampen - Land Art Live: de Flevoland Collectie

U22-02, Nai010 Uitgevers, 2021, 208 p., € 29,95

Acht-en-twintig kunstwerken zijn er de laatste vijftig jaar gerealiseerd in het landschap van de Flevoland en hier voor altijd verzameld.

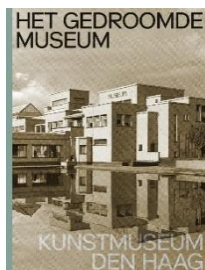
Het boek is op veel manieren te gebruiken:

bijvoorbeeld als: * inleiding tot de jonge kunststroming * fotodocumentatie * toelichting bij de kenmerken groei, erosie en verandering * betekenis van erfgoed met emotie * reisgids zonder vaste route * combinatie met performance kunst * geschiedschrijving van de werken * zwerftocht door de 70-er jaren layout * verzameling commentaren van de kunstenaars * stof tot nadenken over de kracht van natuur en kunst in de lege ruimte * .

Commentaren vanuit de betrokken disciplines als van rijksbouwmeester Floris Alkemade, kunsthistorica Anja Novak, cultuureducator Hester Dibbits, openbare-ruimte-kunstenaar Dees Linders leveren boeiende inzichten op. De zwart-wit-fotografie van Johannes Schwarz geeft uitdrukking aan ervaring van Land Art in relatie tot voortgaande groei en verval in de tijd.

Plaats en positie van Land Art is buiten in de vrije ruimte en steeds open om te bezoeken. Hoe zich dat verhoudt met andere meer in de beslotenheid kenbare kunstvormen wordt duidelijk door nauwkeurige beoordeling en bestudering van teksten en foto's in het boekwerk. Een boeiend verslag van het proces van kunstwerk naar cultureel en monumentaal erfgoed.

**Jan de Bruijn, Doede Hardeman, Jet van Overeem –
Het gedroomde museum. Kunstmuseum Den Haag ✓
U22-03, Nai010 Uitgevers, 2021, 176 p., € 24,95**

Dromen van Berlage en Van Gelder komen uit en blijven in beeld in dit werk over Kunstmuseum Den Haag, voorheen Haags Gemeentemuseum. Het boek start met een terugblik op de ideeën van de initiatiefnemers als eerste presentatie. Daarop volgen de ontwikkelingen van het museum als instituut in verandering. Het besluit met de kern namelijk de verzameling zelf en haar toekomst.

Deze drie-traps-raket is van een doorlopende tijdslijn voorzien. Daar doorheen geweven zijn er kleine onderzoeken en beschrijvingen van de bijzondere eigenschappen en verborgen plekken. Dat geeft het boek een leeservaring van meerdere reizen door ruimte en tijd ondersteund door schitterende originele en eigentijdse fotografie.

Een prachtig boek met veel foto's en teksten dat tot lezen uitnodigen. Tegelijk ook tot een vrijelijk bladeren langs herinneringen aan dromen waar het museum vol van is. De verschillende lagen die in het boek te herkennen zijn, leveren boeiende vragen op naar de zin en betekenis van het Kunstmuseum Den Haag.

**Sara van Dijk, Matthias Ubl - *Vergeet me niet. Portretten uit de Renaissance* ✓
U22-04, Uitgever Rijksmuseum Amsterdam, 2021, 260 p., € 27,50**

Vanaf midden veertiende eeuw worden er realistische portretten afgebeeld op schilderijen, tekeningen, prenten, penningen en bustes. Zowel de afgebeelde personen als kunstenaars hebben zich beziggehouden met wat zo'n portret feitelijk moet uitstralen. De portretten zitten dan ook vol zinnebeeldige symbolen, verborgen verwijzingen en heraldiek. Met veel reproducties wordt in het boek de

artistieke ontwikkeling in de portretkunst onderbouwd en wordt in thema's als familie, schoonheid, ambitie, liefde en kennis uitgelegd op welke wijze de geportretteerden over wilde komen. De maatschappelijke evoluties in de late vijftiende eeuw, waarin de traditie van gezag en macht ook in de burgerlijke samenleving opduiken, worden aan de hand van de portretten helder geduid. Het boek is de catalogus bij de tentoonstelling in het Rijksmuseum. Na lezing van het boek weet je wat de geportretteerde wilde uitdrukken met zijn 'Vergeet me niet'.

Toegankelijk en gedegen ontsluiten de schrijvers de ons vaak onbekende beeldtaal en symboliek van de renaissanceportretten. Verfrissend is het perspectief vanuit een brede Europese context en niet de vaak benadrukte tegenstelling noord en zuid. Spijtig voor de vele schitterende reproducties dat het boek op mat papier is uitgegeven.

**Elsje Drewes - *Frans de Wit. Landmarks* ✓
U22-05, Primavera Pers, 2021, 223 p., € 29,90**

Beeldhouwer Frans de Wit (1942-2004) komt in dit boek zowel met zijn persoonlijke ontwikkeling als met zijn werken in de spotlights. Elsje Drewes presenteert veel van zijn uitspraken - aforismen soms – in verband met de opvallende werken die hij op steeds grotere schaal in de openbare ruimte heeft gerealiseerd. Het meest bekend zijn de 'Klimwand' en 'Dubbele schijf met trap in grofpuinheuvel' [voor 'krasse knarren' en 'festivals'] in Spaarnwoude en 'Vierkant eiland in de plas' in Rotterdam. Het gevecht van de beeldhouwer met het materiaal en het ontwerp op de plek is helder onder woorden gebracht. Samen met 300 foto's en tekeningen is het een inkijkje in de denkwereld ("Ik wil de betekenis van de plek zichtbaar maken") van de beeldhouwer uit Leiden.

Met dit boek krijgt de lezer een levendig verslag en een diepgaand onderzoek in de Nederlandse beeldhouw- en landschapskunstpraktijk.

Daarnaast inzicht in hoe en met wie de kunstenaar tot realisatie van de werken in de openbare ruimte komt.

Sinds zomer 2020 is het werk - voorzover het te verplaatsen is - verzameld in de vrij toegankelijke 'Beeldentuin Frans de Wit' in het Ankerpark in Leiden.

Madelief Hohé - *Global Wardrobe. De wereldwijde mode connectie* ✂✂

U22-06, *Waanders Uitgevers*, 2021, 144 p., € 24,95

Wie heeft niet van de zijderoute gehoord, kent niet de batikmotieven uit Indonesië? Zonder invloed van de wereldculturen zou de West-Europese mode zich niet ontwikkeld hebben zoals ze gedaan heeft. Het gebruik van patronen en stoffen gebeurde echter vaak zonder aandacht voor de oorspronkelijke symboliek en betekenis. Het was gewoon mooi.

Kunstmuseum Den Haag bestudeerde de eigen modecollectie met een frisse, hedendaagse blik. Het resultaat is een vijftal essays over de herkomst van motieven, de imitatie en de handel, maar de aandacht en het beeldmateriaal gaat vooral uit naar de jonge makers die heel innovatief gebruik maken van elementen uit de eigen culturele achtergrond.

Mode, toegepaste kunst, dit informatieve boek in grootformaat, vertelt en toont de positieve en negatieve aspecten van de mode door de eeuwen heen, met de nadruk op de hedendaagse makers. West-Europese mode verbindt zich met de wereld.

Jitske Jasperse - *Het vrouwelijke oog wil ook wat. Vrouwen als opdrachtgevers, verzamelaars en kunstenaars* ✂✂

U22-07, *Uitgeverij Sterck & de Vreese*, 2021, 247 p., € 24,90

Vrouwen in de kunstgeschiedenis worden veelal alleen aangegeven als geportretteerde figuren en naakten. Dit boek toont aan dat zij veel meer zijn dan blikvangers. Vrouwen als Eleonora van Aquitanië, Clara Peeters en Peggy Guggenheim zijn respectievelijk opdrachtgever,

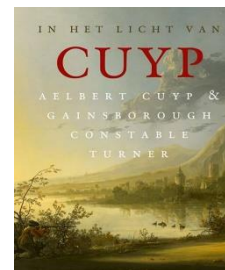

kunstenaar en verzamelaar. Zij spelen in hun tijd een belangrijke rol rond het thema kunst en vormgeving. *Het vrouwelijk oog wil ook wat* beslaat de periode van de Middeleeuwen tot de twintigste eeuw. De Middeleeuwen krijgen relatief veel aandacht mede omdat juist over deze periode veel vooroordelen bestaan ten aanzien van vrouwen. Pas in de laatste decennia van de vorige eeuw ontstaat – onder andere dankzij de feministische, activistische kunstenaarsgroep Guerrilla Girls (VS) - steeds meer belangstelling voor de rol van vrouwen in de wereld van de kunst.

Jasperse inspireert om met andere ogen naar kunst te kijken en laat zo het 'mannelijke genie' van zijn sokkel tuimelen. We zien daarbij geen uitputtend overzicht van vrouwelijke opdrachtgevers, kunstenaars en verzamelaars, maar beschrijvingen van een aantal geselecteerde, aansprekende vrouwen. De impact van deze vrouwen wordt geschetst aan de hand van een grote variëteit aan kunstvormen: schilderijen, sculptuur, miniatuurportretten, ivoren kistjes, glas-in-lood en fotografie. Interessant daarbij is dat bij alle afbeeldingen nog een aparte uitleg is toegevoegd.

Sander Paarlberg e.a. - *In het licht van Cuyp. Aelbert Cuyp & Gainsborough Constable Turner* ✂

U22-08, *WBOOKS Uitgeverij*, 2021, 240 p., € 29,95

Aelbert Cuyp (1620-1691) behoort tot de grote landschapschilders van de zeventiende eeuw. In zijn eigen tijd was hij alleen bekend in Dordrecht, maar na zijn dood ontstond er grote vraag naar zijn schilderijen in Engeland waardoor het grootste deel van zijn werk zich tegenwoordig in Engelse musea en landhuizen bevindt. Wat de Engelsen vooral aansprak in het werk van Cuyp was het bijzondere licht, de serene sfeer en zijn onderwerpskeuze. Vanaf halverwege de achttiende eeuw, begin negentiende eeuw zochten diverse kunstenaars inspiratie bij Cuyp. Onder hen beroemde kunstenaars als Thomas

Gainsborough (1727-1788), John Constable (1776-1837) en William Turner (1775-1851). In dit kunstboek, dat verscheen als catalogus bij de tentoonstelling in het Dordrechts Museum, staan heel veel werken van Cuyp en zijn navolgers afgebeeld en beschreven en kunnen we zelf ontdekken wat de Britse kunstenaars zo bewonderden aan de Hollandse zeventiende-eeuwse schilder.

Als je van de zeventiende-eeuwse schilderkunst houdt, is dit een prachtig boek om met de meester van het gouden licht kennis te maken. Ook krijg je een goed zicht op de invloed van Cuyp op zijn navolgers

Max Put - Art nouveau in Amsterdam 1895-1910 ✂
U22-09, Stokerkade Cultuurhistorische Uitgeverij, 2020, 256 p., € 24,95

Dit boek corrigeert het beeld dat in Amsterdam amper echte Art-Nouveau-architectuur te vinden is. In zijn goed gedocumenteerde en prachtig geïllustreerde boek toont kunsthistoricus Max Put overtuigend aan dat de hoofdstad juist rijk bedeed is met gebouwen met kenmerken van de Art Nouveau. Deze beweging die circa 1895 Europa veroverde, beïnvloedde ook Amsterdamse architecten als Caron, Cuypers, Herman, Hartkamp en Berlage. Ook zij zetten zich af tegen de historiserende neostijlen en gingen op zoek naar een 'nieuwe kunst', met de natuur als inspiratiebron. Het resultaat is nog altijd te bewonderen in tientallen woonhuizen, kantoren, winkels, cafés en hotels met hun zwierige belijning van de Frans-Belgische Art Nouveau, de chique geometrische decoraties uit Wenen of de eigen vormgeving van de Amsterdamse variant, belichaamd door architecten als Berlage en De Bazel. Dit standaardwerk maakt duidelijk dat de Art-Nouveau-architectuur misschien maar kort bloeide in Amsterdam, maar wel veel heviger en kleuriger dan vaak is aangenomen.

Na het lezen van dit rijk geïllustreerde overzicht van Art-Nouveau-gebouwen in Amsterdam ga je de stad met andere ogen bekijken. Enkele prikkelende discussiepunten zijn: is Art Nouveau een stijl of een

beweging; in hoeverre verschilt 'decadent' Den Haag (Arts & Crafts) van 'nuchter' Amsterdam ('t Binnenhuis); is de beurs van Berlage wel of geen Art Nouveau?

Monica de Ruiter - Kijk als een kunstenaar. Van theedoek tot terpentijn: hoe schildertechnieken en materialen de kunstgeschiedenis beïnvloeden ✂

U22-10, Meulenhoff, 2021, 304 p., € 27,99

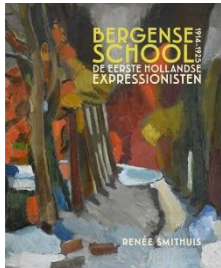

'Hoe is een schilderij opgebouwd?' 'Welke verfsoort creëert welk effect?' 'Waarom wordt tempera nooit meer gebruikt?' Monica de Ruiter is rondleider bij het Rijksmuseum en kreeg deze vragen zo vaak te horen dat ze besloot er een boek over te schrijven. In plaats van wat er op de schilderijen is afgebeeld, ligt de nadruk in dit boek op hoe ze zijn gemaakt. De Ruiter laat via onderzoek en gesprekken met schilders en restauratoren oude en nieuwe meesters aan het woord over hoe ze werken en waarom precies op die manier. De betekenis van een werk, zo blijkt, hangt nauw samen met de techniek. Achtereenvolgens bespreekt De Ruiter drager, grondlaag, ondertekening, temperaverf, olieverf, aquarelverf en acrylverf. Bij ieder onderwerp komt een aantal oude en nieuwe meesters aan bod en worden een paar meesterwerken in het licht gezet om de besproken techniek te illustreren. Door de vaak verrassende feiten en verhalen gaan we anders naar schilderijen kijken.

Het boek is toegankelijk en plezierig geschreven en mooi geïllustreerd. Na het lezen weet je meer over schildertechnieken, over mooie spiegelingen in oppervlaktes, over een glans, een kleur, een lijn en over de schilders, hun gewoontes en hun voorkeuren. Door deze kennis vergroot en verdiept je het kijkplezier.

Renée Smithuis - *Bergense School. De eerste Hollandse expressionisten (1914-1925)* ✓

U22-11, Waanders Uitgevers, 2021, 112 p., € 21,95

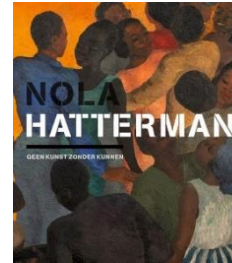
De Bergense School is de eerste expressionistische kunstenaarsbeweging in Nederland. Kort voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog trok een groep jonge kunstenaars naar het Noord-Hollandse Bergen. Daar ontwikkelden zij, onder invloed van de Franse schilder Henri Le Fauconnier (1881-1945), een nieuwe schilderkunst voorzien van een eigen manifest. De kunstenaars die zich aansloten bij de nieuwe beweging schilderden allen in een nauw verwante stijl met hoekige vormen, brede penseelstreken en donkere kleuren. Bekende namen zijn o.a. Dirk Filarski, Leo Gestel, Charley Toorop, Elsa Berg en Piet van Wijngaardt. Auteur Renée Smithuis vertelt vol passie over de komst van de schilders naar Bergen, over de hoogtijdagen van de kunstenaarsbeweging tussen 1914 en 1920 en over de invloed die zij hebben gehad op latere generaties schilders. Het boek bevat veel kleurige reproducties van diverse kunstwerken.

Het is interessant en boeiend om te lezen hoe het Noord-Hollandse dorp Bergen uitgroeide tot een plek waar veel kunstenaars decennialang werkten. Een uitdaging om hun werk te vergelijken en de verschillen met elkaar te bespreken

Ellen de Vries (red.) - *Nola Hatterman. Geen kunst zonder kunnen* ✓✓

U22-12, Waanders Uitgevers, 2021, 183 p., € 27,50

Op het schilderij Louis Richard Drenthe/Op het terras uit de collectie van het Stedelijk Museum na, was het werk van Nola Hatterman tot voor kort nagenoeg onbekend bij het Nederlandse publiek. Het boek voorziet in die leemte met prachtige afbeeldingen van realistische portretten van (Afro) Surinaamse schildersmodellen afgewisseld met landschappelijke thema's.

Nola, autodidact wat tekenen en schilderen betreft, gaat na de toneelschool acteren en verkeert in een links artistiek milieu. Na 1925 legt ze zich volledig toe op schilderen waarbij ze realisme boven abstractie prefereert, lid wordt van kunstenaarsverenigingen en exposeert. Vanaf de jaren dertig zijn haar modellen vaak donkere mensen. Zij gaat zich steeds meer identificeren met niet-blanken en reist in 1953 naar Suriname waar ze gaat wonen, een kunstopleiding begint en onder andere een serie historiestukken maakt. Verschillende auteursbijdragen geven een genuanceerd beeld van de artistieke keuzes die Hatterman maakte, haar plaats in de kunstgeschiedenis en de belangrijke rol die ze speelde in het Surinaamse kunstonderwijs.

Het leven, engagement en de thematiek van Nola Hatterman spreken tot verbeelding. Prikkelend is het verschil in meningen van de diverse auteurs, die je echt aan het denken zetten. Het overgrote deel van haar kunstwerken is in privébezit, waardoor het grote aantal mooie reproducties nu de gelegenheid biedt haar werk te leren kennen.

Jolande Withuis - *Geen tijd verliezen. Jeanne Bieruma-Oosting 1898-1994* ✓✓

U22-13, De Bezige Bij, 2021, 477 p., € 39,99

'Heel mijn leven en mijn denken draait om schilderijen, Het is mijn adem', citeert Withuis, in haar biografie van Jeanne Oosting. Het centrale thema in het leven van Oosting is de strijd voor het vrouwelijk kunstenaarschap tegen de achtergrond van de maatschappelijke veranderingen in de 20e eeuw. Tegelijkertijd is het een boeiend portret van een kunstenaar, min of meer opgesloten in de mores van de 19e eeuwse adel, op zoek naar een eigen stem en thematiek. De afbeeldingen geven een goede indruk van haar grafische- en schilderwerk en de ontwikkeling daarvan. Oosting heeft altijd belangstelling gehad voor de

ontwikkelingen van haar tijd, maar heeft vooral haar eigenheid in woord en beeld bewaard.

De goed leesbare biografie, met veel aandacht voor detail en voorzien van een uitgebreid nawerk, is een verhaal over wilskracht, rangen en standen, kracht en kwetsbaarheid. In de loop van 2022 zijn er meerdere tentoonstellingen over het leven en werk van Jeanne Oosting: Museum Henriette Polak te Zutphen, Museum Staal in Almen, Museum Belvédère te Heerenveen, Nobilis Centrum voor Prentkunst in Fochtelo en het Museum Maassluis.

Boeken waarvoor eerder leeswijzers verschenen

Marina Abramovic en James Kaplan - *Walk Through Walls, een memoir* ✓✓✓

U19-01, Nijgh & Van Ditmar 2016, 384 p., € 27,50

Marina Abramovic (1946) maakt al vijftig jaar baanbrekende kunst. Haar werk vormt een levende verbeelding van haar innerlijke en fysieke moed. In *Walk Through Walls* onthult Abramovic haar persoonlijke geschiedenis heel openhartig. Ze groeide op in een rigide gezin, dat deel uitmaakte van de elite in het oude Joegoslavië onder Tito. Toen zij in 1975 naar Amsterdam kwam op uitnodiging van Galerie De Appel voor een performance, ging er een wereld vol mogelijkheden voor haar open. Ze begon hier aan een reeks spraakmakende en baanbrekende performancewerken, in het begin samen met haar geliefde Ulay. In dit boek zien we de artiest in actie. Ze vertelt hoe ze lichaam en geest over de grenzen van pijn, uitputting en angst duwt in haar zoektocht naar emotionele en spirituele transformatie.

Julian Barnes - *In Ogenchouw, essays over kunst* ✓✓

U20-01, Olympus, 313, 219 p., € 17,50

‘Boeit het oog, prikkelt het de hersenen, zet het de geest tot reflectie aan en beroert het het hart; en verder is er vakmanschap in te bespeuren?’ Ziedaar de meetlat die Julian Barnes hanteert in zeventien

essays bij het beschouwen van kunstobjecten). Over Géricault tot en met Hodgkin. Hij schrijft niet als kunstkenner, maar als liefhebber. Die liefde begint in 1964 als hij ‘zonder dat het moest’ het Musée Gustave Moreau bezoekt, waar hij wordt geraakt door Moreau’s werken. De kunstessays vertellen samen het verhaal over de manier ‘waarop de kunst vanuit de romantiek via het realisme is uitgekomen bij het modernisme’. Maar pas op, Barnes schrijft geen kunstgeschiedenis. Tijdens zijn zoektocht analyseert hij waarom zijn oog blijft hangen, waarom hij betoverd raakt of juist niet. Daarnaast schuwt hij het smeuge anekdotische niet. Zo wil hij te weten komen waarom Vuillard zo vaak zijn vrouw in bad schilderde of waarom Picasso eigenlijk bang was voor Braque.

Merel Bem - *Doorkijken, kunst voor het dagelijks leven* ✓

U19-02, De Bezige Bij 2017, 160 p., € 18,99

Sommige werken draag je een leven lang met je mee. Ze nestelen zich in je hoofd en houden zich daar schuil, wachtend op het moment dat je ze nodig hebt. Joke van Leeuwen schrijft over dit boek: ‘Dit heerlijke boek brengt kunst dichterbij en jezelf verder’. In *Doorkijken* laat kunstcriticus Merel Bem zien hoe bruikbaar en troostrijk kunst kan zijn voor het leven van alledag. Behalve schoonheid, hoop en de mogelijkheid tot tijdreizen bieden kunstwerken afleiding tijdens het wachten voor een stoplicht of eerste hulp bij het opvoeden. Ze plaatsen jeugdherinneringen in een ander daglicht en verlenen de gewoonste gebeurtenissen een grootse betekenis.

Hubert van den Berg - *DADA. Een geschiedenis* ✓✓✓

U20-02, Vantilt 2016, 267 p., € 29,95

‘Dada. Een geschiedenis’ beschrijft het ontstaan en de ontwikkeling van de dadabeweging. Een kunststroming met vele gezichten: beeldende kunst, theater, manifesten en performances. Dada wordt vaak een antibeweging genoemd. Maar in werkelijkheid is dada een samensmelting van de vooroorlogse avant-gardistische ‘ismen’ geweest zoals het kubisme, futurisme en expressionisme, en de opmaat voor het surrealisme en het constructivisme. Na de ontluistering

van de Eerste Wereldoorlog vonden kunstenaars van allerlei pluimage – vluchtelingen en emigranten – elkaar in het Zwitserse Zürich. Dada is een wel heel belangrijke kunststroming in de ontwikkeling van de moderne kunst en literatuur van de twintigste eeuw. De echo daarvan klinkt nog steeds na in de hedendaagse kunst.

Onno Blom - De jonge Rembrandt. Een biografie ✍
U20-03, De Bezige Bij 2019, 277 p., € 29,99

In het Rembrandtjaar verscheen een pareltje: De jonge Rembrandt. Een biografie, geschreven door Onno Blom. Deze ervaren biograaf, ook geboren in Leiden, heeft kennis van kunst en van Leiden. Het boek volgt de jonge kunstenaar in diens Leidse periode (1606-1632) met de vraag: hoe werd de jonge Rembrandt de grote schilder Rembrandt? Onno Blom beschrijft het leven van alledag van het Leiden in de tijd van de Republiek met zijn godsdiensttwisten en de opstand tegen Spanje. Rembrandt bracht er zijn jeugd- en adolescentiejaren door. We lezen hoe de schilder groeit in vakmanschap en zeggingskracht. Het zelfportret met breedgerande hoed uit 1632 (zie omslagbeeld) is de Leidse finale: “Rembrandt was Rembrandt geworden”, aldus Onno Blom. En de schilder verhuist naar Amsterdam.

Carel Blotkamp - Blikseminslag. Stukjes over kunst ✍
U20-04, Waanders & de Kunst 2018, 160 p., € 24,95

Carel Blotkamp schrijft in het tijdschrift Kunstschrift. Onder de verzamelnaam Blikseminslag zijn nu 35 artikeltjes gebundeld. Hij neemt de lezer mee langs de drie thema's. Blikseminslag zijn bijzondere beschrijvingen van persoonlijke ervaringen van de auteur, waarvan het meest indrukwekkende is Walter De Maria en Giovanni Bellini, Portret van Doge Leonardo Loredan. In Grensgebied kijkt de auteur naar de beeldtechnische overgangen van vlakken en vormen. Carel Visser Stervend paard, Jan Toorop Lijnenspel en Barnett Newman Right Here komen met anderen aan de orde. In De woorden komen letters en teksten, zoals kunstenaars die aan de werken toevoegen, in beeld. Voorbeelden zijn René Magritte Het rode

model, Marlene Dumas Waiting for Meaning en van Jacoba van Heemskerck het werk Kleurencompositie nr. 106.

Saskia de Bodd, Ingmar Reesing e.a. - Stilleven. Het Nederlandse en Belgische stilleven vanaf 1870 ✍
U21-01, Wbooks 2019, 128 p., € 24,95

Eeuwenlang werden prachtige stillevens gemaakt van de meest exotische voorwerpen en bloemen, maar aan het einde van de negentiende eeuw stapten Nederlandse en Vlaamse schilders af van deze klassieke, realistisch geschilderde composities. Kunstenaars als Floris Verster, Jan Sluijters en Pyke Koch voerden radicale vernieuwingen door in het stilleven. Het kleurgebruik werd uitbundiger en de voorstellingen abstracter. Het boek biedt een vernieuwend beeld van het Nederlandse en Belgische stilleven van omstreeks 1870 tot nu. De werken zijn onderverdeeld in meerdere thema's en de vraag wordt aan de orde gesteld wat nu precies een stilleven tot een stilleven maakt. Alle kunstwerken die in het boek aan de orde komen, zijn kleurrijk afgebeeld. Diverse details zijn uitvergroet, zodat de hand van de meester goed te zien is

Flip Bool, Marieke Jooren (red.) en Vera de Lange - Nieuwe kaders: schilderkunst, fotografie en film 1920-1940 ✍
U21-02, Wbooks 2020, 144 p., € 29,95

In hun zoektocht naar een moderne, objectieve blik hadden schilders en fotografen in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw meer gemeen dan ze zich op dat moment realiseerden, of wilden toegeven. Kenmerken van de beeldtaal van het neorealisme en de Nieuwe Fotografie: een haarscherpe weergave van doodgewone dingen (zoals etalagepoppen en stillevens) en alledaagse situaties (zoals het stadsgewoel en bedrijvigheid in de haven) in al hun details, abrupt afgesneden door een kader, bij voorkeur in close-up, of vanuit een uitzonderlijk hoog of laag perspectief. De moderne experimentele film, met zijn snelle montage en onopgesmukte acteurs, vormde een belangrijke gedeelde inspiratiebron. Dit grensverleggende boek laat voor het eerst zien hoe deze kunstdisciplines in Nederland toentertijd

sterke verwantschap vertonen. Kunstenaars als Paul Citroen, Charley Toorop, Joris Ivens, en Eva Besnyö verkeerden regelmatig in dezelfde kringen en portretteerden elkaar regelmatig. Het gemeenschappelijke gevoel met iets nieuws bezig te zijn ontketende een vruchtbare wisselwerking. Drie auteurs werkten samen in Nieuwe kaders: kunst- en fotografiehistoricus Flip Bool; conservator Marieke Jooren; en filmhistoricus Vera de Lange.

Nils Büttner - *Bruegel: De schilder van boeren en heiligen* ✂
U19-03, Meulenhoff 2019, 128 p., € 19,99

Niet voor niets is Bruegel zo'n beroemd schilder. De boerenbruiloft, De toren van Babel, Jagers in de sneeuw; het zijn maar drie schilderijen uit zijn fascinerende oeuvre. Bruegel was een landschapsschilder, maakte veel Bijbelse taferelen en op latere leeftijd werd zijn roem nog groter door zijn schilderijen van boeren.

In Bruegel. De schilder van boeren en heiligen worden de schilderijen van Bruegel geduid door de Duitse hoogleraar Nils Büttner. Bruegel zelf heeft zich nooit uitgesproken over zijn kunst, maar Büttner bekijkt de kunstwerken door de ogen van het toenmalige publiek. Voor wie maakte Bruegel zijn kunst? Wat was toen de manier waarop men naar zijn werk keek? Zijn werk leek altijd heel realistisch. Het was geen toeval dat de schilder Boeren-Bruegel werd genoemd. Maar de kunst van Bruegel was niet alleen mooi. De schilderijen zitten vol details en deze details zitten weer vol (verborgen) betekenissen. Door de schilderijen van Bruegel in een historisch kader te plaatsen, krijgen ze nog meer zeggingskracht.

Nils Büttner - *Rubens: de schilder van mythen en goden* ✂
U19-04, Meulenhoff 2017, 168 p., € 19,99

Peter Paul Rubens (1577-1640) werd door zijn tijdgenoten uitgeroepen tot de 'God der schilders'. Zijn roem reikte veel verder dan zijn geliefde thuisstad Antwerpen. Zijn oeuvre is imposant: meer dan 1400 schilderijen en schetsen. De Duitse hoogleraar Nils Büttner, specialist in de Nederlandse vroege kunst- en cultuurgeschiedenis, geeft een chronologisch verslag van het leven van Rubens, van zijn vormende

jaren in Italië tot aan zijn illustere jaren aan de Europese hoven. Maar het boek is meer dan een beknopte biografie. Büttner reconstrueert, op basis van recent wetenschappelijk onderzoek, de denk- en handelwijze van de zich op hoofse idealen oriënterende Antwerpse bovenlaag en komt zo tot een eigen visie op het leven en werk van Rubens.

Frouke van Dijke (eindred.) - *Breitner en Israels. Vrienden en rivalen* ✂

U21-04, Wbooks 2020, 222 p., € 24,95

Eind 19de eeuw steken twee jonge kunstenaars met kop en schouders uit boven hun tijdgenoten: George Hendrik Breitner en Isaac Israels (geschreven zonder trema om zich te onderscheiden van zijn vader, de beroemde Haagse school-schilder Jozef Israëls). Breitner en Israels vormen de kern van de eerste Nederlandse avant-gardebeweging. In Amsterdam bewegen ze zich in kringen van de Tachtigers. Israels verruilt zijn tekenachtige stijl voor de Breitner en Israels waren gevierde kunstenaars die uiteindelijk het beste in elkaar naar boven haalden. In tien hoofdstukken – vergelijkbaar met verschillende rondes in een bokswedstrijd – schetst Frouke van Dijke, conservator negentiende-eeuwse kunst bij Kunstmuseum Den Haag, een levendig beeld van de langdurige wedijver tussen deze twee rivaliserende schilders en hoe dit hun werk diepgaand heeft beïnvloed.

Antoon Erfteemeijer - *Kunst is om te huilen. Heftige emoties bij het kijken naar kunst* ✂

U19-05, Lecturis B.V. 2018, 207 p., € 19,00

Flauwvallen voor de Mona Lisa; huilen van ontroering bij een Mondriaan; weerzin voelen bij een Picasso; woedend worden op een schilderij van Newman. Kunst kan vele soorten emoties oproepen: ontroering, vrolijkheid, verliefdheid, vervoering, maar ook afkeer en woede. Kunst is om te huilen bevat honderden voorbeelden van emotionele reacties op kunstwerken uit 2500 jaar kunstgeschiedenis. Maak kennis met het syndroom van Stendhal, lees de ontboezemingen van Couperus, Dostojevski en Van Gogh en maak kennis met de

heftige, boeiende en inspirerende reacties van vele andere beeldenstormers en kunstminnaars.

Maria Gainza - Oogzenuw ✍️✍️

U20-05, Podium 2018, 188 p., € 20,50

Elf verhalen, maar ook een roman over het leven van de ik-figuur, van wie we de naam niet kennen, in Argentinië, Buenos Aires en omstreken. In deze roman verweeft Maria Gainza, een Argentijnse kunstcriticus, op een originele wijze kunst met ervaringen uit het leven van de hoofdpersoon. Voor de hoofdpersoon is het museum een schuilplaats. 'Mijn overlevingsinstinct leidt mij altijd naar musea, zoals mensen in oorlogstijd schuilkelders in vluchten'. De ik-figuur komt er steeds terug en kijkt dan weer opnieuw naar haar favoriete schilderijen. Zo krijgen ze betekenis voor haar, maar misschien ook voor de lezer.

Remon van Gemeren - Jan Mankes. Schilder van tederheid ✍️✍️

U21-05, Wbooks 1e druk 2020, 240 p., € 29,95

Het honderdste sterfjaar in 2020, van de schilder en graficus Jan Mankes was de aanleiding voor deze biografie. Mankes, geboren in 1889 werd slechts 30 jaar en liet bijna tweehonderd, veelal kleine schilderijen na. Remon van Gemeren schetst een gedetailleerd portret van de uiterlijk rustige Mankes, van zijn overdenkingen, twijfels, vriendschappen en zijn liefde voor de natuur. Van Gemeren beschrijft de zoektocht van Mankes naar het verbeelden van de natuur met een bijzondere gevoeligheid en verstillings. In Mankes werk geen grootse vergezichten maar intieme portretten van wat hem aantrok in zijn directe omgeving.

Will Gompertz - Denk als een kunstenaar. Iedereen kan creatief en inspirerend zijn ✍️

U19-06, Meulenhoff 2016, 240 p., € 19,99

Denk als een kunstenaar is de inspirerende titel van het boek van de spraakmakende Engelse auteur en kunstcriticus William Edward ("Will") Gompertz (1965). In dit boek leidt hij ons langs een bont gezelschap van beroemde kunstenaars, die één ding gemeen hebben: creativiteit.

In zijn boek laat Gompertz zien hoe creativiteit werkt en hoe kunstenaars denken. Hij nodigt de lezer uit om zelf ook een creatief proces te beginnen en de positieve kant van zo'n proces te ontdekken. Zijn journalistieke stijl maakt dit tot een vlot leesbaar boek, vol interessante anekdotes, dat u ongetwijfeld veel plezier zal verschaffen.

Hans den Hartog Jager - Het streven. Kan hedendaagse kunst de wereld verbeteren? ✍️✍️

U19-07, Athenaeum 2014, 192 p., € 23,99

Hans den Hartog Jager probeert de vraag te beantwoorden of kunst in staat is om de maatschappij te veranderen. Het is een, bijna associatieve, zoektocht van de auteur naar de hedendaagse relevantie van kunst.

Kunst en maatschappij zijn twee gescheiden werelden. Er is als het ware een muur opgetrokken tussen de kunstwereld en de echte wereld. Kunstenaars hebben sinds het midden van de negentiende eeuw de vrijheid om te maken wat ze willen, maar daardoor zitten ze wel in een reservaat. Ze mogen prikkelende ideeën uiten, maar de maatschappij beslist of ze daar iets mee wil doen. Hans den Hartog Jager bespreekt op een vloeiende manier het functioneren van de kunst sinds de Romantiek tot aan de huidige kunstwereld met kunstenaars als Francis Alÿs, Renzo Martens, Yael Bartana en Steve McQueen. Kunstenaars willen nu weg uit het kunstreservaat, maar kan dat wel? Of blijven kunstenaars hofnarren die bestand beleid mogen legitimeren?

Paula van der Heiden - Interieurs van het Binnenhof. Verscholen erfgoed in beeld ✍️

U20-06, Stokerkade cultuurhistorische uitgeverij 2018, 239 p., € 29,50

Paula van der Heiden start haar rondleiding door het Binnenhof met de geschiedenis van het Grafelijk Hof. Van de stichting in de dertiende eeuw schakelt ze door naar het regeringscentrum van 1812 en naar het huidige gebruik door Eerste en Tweede Kamer en het Ministerie van Algemene Zaken ('t torentje). Na het totaaloverzicht komen de interieurs van de acht verschillende bouwdelen met hun historische bronnen en beschrijving met uitvoerig fotowerk aan bod, de inrichting

met meubelstukken - van troon tot boekenkast - en de (historische) afwerkingen van vloer, wand en plafond (-schilderingen). Ook de bij de bouwhistorie betrokken architecten krijgen ruime aandacht. Tot besluit is er nog een interessant totaaloverzichtje van trappen en trappenhuisen - van statietrap tot roltrap - opgenomen.

Hayden Herrera - Frida. Een biografie van Frida Kahlo ✂✂
U21-06, Atlas Contact 2020, 512 p., € 21,99

Frida is de biografie van de kunstenares Frida Kahlo (1907-1954) die geboren werd en opgroeide nabij Mexico-Stad ten tijde van de Mexicaanse Revolutie. Op achttienjarige leeftijd kreeg Frida een ernstig ongeluk waardoor ze een leven lang pijn zou lijden en vele operaties moest ondergaan. Tijdens haar herstel begon ze met schilderen. Ze verbeeldde zichzelf met een opmerkelijke openheid, verzacht door humor en fantasie. Ze transformeerde haar pijn tot kunst. Ze trouwde met de kunstenaar en muralist Diego Rivera en volgde hem op diverse reizen. In het begin werd Frida alleen erkend als de vrouw van Rivera, maar in 1938 kreeg ze toch haar eerste solotoonstelling. Het werk van Frida karakteriseert zich door vrolijke kleuren die in contrast staan met een vervreemdende sfeer. In dit boek leren we een sterke vrouw kennen die ondanks haar fysieke pijn streed voor het leven, voor haar land en voor de kunst.

Bernard Hulsman - Apenrotsen en andere nauwe verwanten. Reis door de wereld van de moderne kunst ✂✂✂
U19-08, Nieuw Amsterdam 2017, 365 p., € 30,99

Apenrotsen en andere nauwe verwanten vliegt door de laatste eeuw moderne architectuur. Met verhalen over gebouwen, die familie van elkaar lijken te zijn, leren we de trends en modes herkennen. Imitatie en navolging is volgens de auteur Benard Hulsman nog steeds één van de belangrijkste principes in de bouwkunst.

Door interviews met sleutelfiguren uit de 20e en 21e eeuw, waaronder Herman Hertzberger, Rem Koolhaas, Hans Kolhoff en Winy Maas, komen we uit bij de moraal in de architectuur. Le Corbusier is bepaald geen humanistische architect, maar is eerder fascistisch te noemen.

'Form Follows Function' en 'Less is More', de argumenten van het modernisme, blijken slecht gefundeerde strijdkreten. Rem Koolhaas spreekt zich uit voor een conserverende architectuur.

Danny Ilegems - Tuymans volgens Tuymans, twintig jaar in gesprek met Luc Tuymans ✂✂

U20-07, Lebowski Publishers 2019, 176 p., € 22,99

Van 1999 tot 2019 interviewt de Vlaamse journalist Danny Ilegems Luc Tuymans, de kunstschilder uit Antwerpen. Deze interviews zijn nu gebundeld en van een context voorzien. In deze twintig jaar groeide Tuymans uit tot een wereldberoemd kunstenaar. Zijn werk is vertegenwoordigd in de meest prestigieuze kunstverzamelingen en musea, met als voorlopig hoogtepunt de tentoonstelling in Palazzo Grassi in Venetië, zomer 2019. Tuymans vertelt openhartig over zijn werk en leven, de kunstwereld en de politiek.

Walter Isaacson - Leonardo da Vinci

U19-09, Spectrum, 640 p., € 21,99

Leonardo da Vinci wordt gezien als het meest creatieve genie ooit. Naast zijn wereldberoemde werk als schilder was hij ook uitvinder, schrijver, architect, beeldhouwer, componist, anatomist, filosoof, natuurkundige, scheikundige en ingenieur. Op basis van duizenden pagina's van Da Vinci's aantekenboeken en nieuwe ontdekkingen over zijn leven en werk vertelt Isaacson een prachtig verhaal over hoe Da Vinci's kunst verweven is met de wetenschap. Hij laat zien hoe Da Vinci's genialiteit gebaseerd was op vaardigheden die we in de hand hebben, zoals zijn onstilbare nieuwsgierigheid, zorgvuldige observatie en verbeeldingskracht die grenst aan fantasie.

Maarten Jager - Charlotte van Pallandt. Kunst als levensdoel ✂

U20-08, Waanders, Museum de Fundatie, 2019, 144 p., € 22,50

Maarten Jager beschrijft in het rijk geïllustreerde boek naast de leef- en denkwereld van Charlotte van Pallandt haar ontwikkeling als beeldhouwster. Een sterke vrouw die keihard werkte: 'Wat telt is mijn werk. Dat is de reden van mijn bestaan'.

Charlotte van Pallandt (1898-1997) ging na een kort huwelijk in de jaren twintig van de vorige eeuw naar Parijs, waar zij teken- en schilderlessen nam en beïnvloed werd door het kubisme. Later begon zij met beeldhouwen, destijds uitzonderlijk voor vrouwen. Haar kracht lag in beelden van de menselijke figuur en speciaal in het maken van koppen, waaruit de karakters sterk naar voren kwamen. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg zij brede erkenning van kunstminnend Nederland.

Anita Jansen - *Pieter de Hooch in Delft. Uit de schaduw van Vermeer* ✂✂

U21-07, Wbooks Zwolle i.s.m. Museum Prinsenhof Delft 2019, 224 p., € 17,50

Het boek is als een stadswandeling met Pieter De Hooch door zijn interieurs en open deuren verder achterom via binnenplaatsjes en straatjes. De stad inspireerde hem tot het maken van zijn allermooiste werken. Het boek is dan ook een speurtocht naar de zeventiende-eeuwse details van de steden Delft en Amsterdam.

Pieter de Hooch [1629-1684] maakt als schilder naam in Delft, van gezellige 'kortegaerdjes' naar interieur- en gezinsscènes in binnenhuizen en op binnenplaatsjes. Rond 1660 verhuist de Hooch naar Amsterdam op zoek naar meer welvarende kopers.

Negenentwintig topstukken komen in dit boek uitvoerig en goed gefotografeerd in beeld, totaal en en-détail. Ook de tijdgenoten van De Hooch, zijn inspiratiebronnen, zijn schildertechniek en het materiaal- en archiefonderzoek naar de bouwhistorie komen aan bod.

Mirjam Mariëtta Jansen (red.) - *De Ploeg: avant-garde in Groningen 1918-1928* ✂✂

U20-10, Wbooks 2018, 272 p., € 34,95

De Groningse Kunstkring 'De Ploeg' kende een bloeiperiode tussen 1918 en 1928. Kunstenaars als Jan Wiegers, Jan Altink, Johan Dijkstra en H.N. Werkman lieten zich inspireren door het Duitse expressionisme. De kennismaking van Jan Wiegers met Ernst Ludwig Kirchner in Davos werkte daarbij als katalysator. Als een echte avant-gardebeweging deed De Ploeg van zich spreken. Ook architecten,

beeldhouwers en letterkundigen sloten zich aan en trokken De Ploeg de internationale avant-garde in. De focus van dit boek ligt op De Ploeg in de stormachtige jaren twintig, met lokale miskenning naast internationaal succes en met scherpe meningsverschillen naast vruchtbare samenwerking. Mariëtta Jansen, conservator van het Groninger Museum, en andere specialisten behandelen in dit royaal geïllustreerde boek alle facetten van De Ploeg.

Simon Kelly en Maite van Dijk (red.) - *Jean-François Millet. Zaaier van de moderne kunst* ✂

U21-08, THOTH 2019, 208 p., € 29,90

De Franse kunstenaar Jean-François Millet (1814-1875) kreeg tijdens zijn leven vaak kritiek op zijn schilderijen van boeren, niet alleen vanwege zijn radicale en rauwe manier van schilderen, maar ook om de scherpe maatschappijkritiek die in de werken besloten zou liggen. Vlak na zijn dood werd hij echter gezien als een nationale held die het Franse platteland in al zijn glorie had vastgelegd. Hij werd bekend in heel Europa, Rusland en Amerika en vormde tot ver in de twintigste eeuw een inspiratiebron voor andere kunstenaars door zijn moderne stijl en zijn empathische weergave van het boerenleven. Het eerste essay in het boek besteedt aandacht aan het werk en leven van Millet, in de overige essays wordt gekeken naar de invloed die de schilder had op de impressionisten, de postimpressionisten, Van Gogh en internationale kunstenaars van voor en na 1900.

Andreas Koch e.a. - *De wereld van Pyke Koch* ✂

U20-13, Wbooks 2017, 160 p., € 24,95

Dit boek besteedt in vier essays aandacht aan de wereld van Pyke Koch (1901-1991): zijn werk en zijn leven in de context van zijn tijd. In de jaren dertig was zijn naam definitief gevestigd als een van de meest vooraanstaande kunstenaars en een van de belangrijkste vertegenwoordigers van het magisch realisme in Nederland. Kleinzoon Andreas beschrijft in een essay zijn herinneringen aan zijn grootvader. Kunsthistoricus Roman Koot gaat in op het vroege werk van Koch en schetst een beeld van de culturele wereld in Utrecht rond de jaren

dertig. Kunsthistorica Mieke Rijnders behandelt de keuze van Koch voor het fascisme en wat dat voor zijn werk betekende en Marja Bosma tot slot geeft een verslag van de zoektocht van Koch naar een ideale unst. Het boek bevat veel prachtige illustraties.

Roberto Koch - De grootste fotografen ✂
U19-11, THOTH/Lannoo 2017, 448 p., € 34,99

De twintigste eeuw wordt wel 'de eeuw van de fotografie' genoemd, omdat het beeld dat wij van deze eeuw hebben vooral door foto's is gevormd. De grootste fotografen belicht het werk van twintig bekende, invloedrijke fotografen die stuk voor stuk pioniers waren op hun terrein. Van de experimentele foto's van Man Ray uit de jaren dertig tot de glamourfoto's van Helmut Newton uit de jaren tachtig, of de meer recente oorlogsreportages van James Nachtwey. Elke fotograaf krijgt een portfolio toebedeeld van 22 pagina's, met hun beroemdste foto's, vergezeld van informatieve bijschriften, prikkelende quotes en biografische gegevens. Het boek werd samengesteld door de Italiaanse kenner en uitgever van kunstfoto's Roberto Koch.

Annette Koenders en Arie den Dikken - DUDOK ✂
U21-09, Wbooks, 2e druk, 2020, 176 p., € 24,95

Elegante bouwwerken komen in beeld in de monografie 'DUDOK'. Deze worden in de architectonische context van de eerste helft van de 20e eeuw geplaatst. Dudok begint zijn carrière in het leger, maar eindigt via Leiden in Hilversum waar zijn bekende 'magnum opus' nog steeds de show steelt. Minder bekend zijn de door hem ontworpen villa's, scholen, overheidsgebouwen en theaterzalen. De vele afbeeldingen tonen de werkwijze van de begaafde ontwerper en we leren hem kennen en herkennen.

Frisse aandacht en onderzoek gaat naar het harmonieuze ontwerpen van Dudok, zijn oog voor detail, ritme, de rijkdom aan materiaal, kleur en betekenis op de schaal van het interieur - tot en met de grootste - de stedenbouwkundige schaal.

Redactie Elmer Koffin, Epco Runia - Zwart in Rembrandts tijd ✂
U21-10, Wbooks 2020, 135 p., € 24,95

Deze, van veel beeldmateriaal voorziene, catalogus verscheen ter gelegenheid van de tentoonstelling Hier, Zwart in Rembrandts tijd in het Museum Het Rembrandthuis. Aan de hand van een aantal geschilderde portretten wordt de zwarte gemeenschap in het Amsterdam van de Zeventiende Eeuw in beeld gebracht. Een zestal auteurs, van kunsthistorici, geschiedkundigen tot socioloog, gaan uitvoerig in op de nog weinig onderzochte aspecten van de zwarte mens in de kunst van die tijd. Waren de afgebeelde zwarte mensen tot slaaf gemaakte -, of vrije mensen? Uit recent onderzoek blijkt dat rondom de Jodenbreestraat een kleine zwarte gemeenschap woonde. De stereotypen die later het beeld van de zwarte mens zouden bepalen, blijken in de Zeventiende Eeuw nog niet zo overheersend. Het boek sluit af met een viertal portretten van zwarte mensen door hedendaagse zwarte kunstenaars.

Mirjam Kooiman e.a. - De Kunstmeisjes ✂
U20-09, Meulenhoff 2019, 264 p., € 22,99

Gemiddeld kijken mensen twintig seconden naar een kunstwerk. Maar welke geheimen ontvouwen zich op dat moment? Het boek De Kunstmeisjes is geschreven door drie jonge kunsthistorici die mensen enthousiast willen maken voor kunst. Daartoe hebben ze vijftig van hun favoriete kunstwerken geselecteerd die zich bevinden in Nederlandse musea. We treffen in het boek voorbeelden aan van fotografie, videokunst, sculptuur, schilderijen, altaarstukken en super-hedendaagse installaties gemaakt door diverse kunstenaars van Frans Hals, Breitner en Morandi tot Yayoi Kusama, Louise Bourgeois en Anish Kapoor. De auteurs duiken onder het oppervlak van de kunstwerken en vertellen verrassende, ontroerende en grappige verhalen die zich daar verschuilen. Elk kunstwerk dat behandeld wordt, staat in het boek afgebeeld.

Astrid van Leeuwen, Maaïke Stafhorst - *Toer van Schayk: danser, choreograaf & kunstenaar* ✓

U20-11, Walburg Pers 2016, 112 p., € 19,95

'Toer van Schayk [1936]: danser, choreograaf & kunstenaar' is een breed opgezet kunstenaarsportret. Redacteur Astrid Van Leeuwen beschrijft zijn leven, werk en persoonlijkheid. Uit interviews met vrienden en collega's van het Nationaal Ballet zijn heel verschillende ervaringen met de beeldend kunstenaar en danser genoteerd. Met de interviews komt ook de ontstaansgeschiedenis van de naoorlogse Nederlandse Theaterdans ter sprake. Uitvoerig in beeld komen de decor- en kostuumontwerpen voor balletten met ontwerpschetsen en kleurenillustraties. Los van het werk voor de danswereld is er het oeuvre dat bestaat uit portretten in klei en schilderwerk op doek en op storyboards. Het vrije werk ontstaat vanuit de eigen fascinaties voor mensen uit zijn directe omgeving en zijn verleden.

Marcel van Ool - *Mondriaan Uit de natuur* ✓✓

U19-12, Athenaeum-Polak & Van Genneep 2017, 246 p., € 50,00 (alleen 2e hands)

Een eigenzinnig werk over Mondriaan, zo zou je het boek van kunsthistoricus Marcel van Ool kunnen typeren. En Van Ool zelf? Fan van Mondriaan en bezeten van de natuur. Maar na tal van colleges en meters boeken over deze schilder verzucht hij: 'eigenlijk wist ik niets van Mondriaan'. En dan gaat hij op ontdekkingsreis langs de plaatsen waar Mondriaan gewoond en gewerkt heeft en hij voert de lezer met groot enthousiasme langs al die plekken in Nederland, Parijs, Londen en de Verenigde Staten. De auteur beschrijft hoe de natuur en Mondriaans levensfilosofie diens werk beïnvloeden. De schilder komt tot de slotsom, dat hij niet langer de illusie, maar juist de dynamiek van de zichtbare werkelijkheid moet schilderen: die komt volgens hem het beste tot zijn recht in de abstractie.

Ook bespreekt Van Ool de ontvangst van Mondriaans artistieke opvattingen door collega-schilders, kunstverzamelaars en musea. Aan het eind van zijn boek verrast Van Ool ons met een smakelijk toetje: in hoeverre is het Nederlandse polderlandschap met zijn rechte percelen

van invloed geweest op Mondriaans abstracte werk en omgekeerd welk effect heeft Mondriaan met zijn werk gehad op de naoorlogse inrichting van Nederland.

Eric Rinckhout - *Magritte ontsluit. Een biografie in 50 beelden* ✓

U19-13, Manteau 2017, 224 p., € 24,99.

Magritte, de beroemde Belgische surrealistische schilder overleed in 1967. Dit boek verscheen ter gelegenheid van zijn 50ste sterfjaar. Magritte, schilder van verwarrende beelden als wolkenvogels, zwevende bolhoedmannetjes, een bloedend standbeeld, een trein die uit de open haard komt gereden en de pijp met het onderschrift dat het geen pijp is. In *Magritte ontsluit* probeert de samensteller, Eric Rinckhout, aan de hand van 50 schilderijen een inkijkje te geven in het leven en de ideeënwereld van Magritte.

De schilderijen beslaan de periode 1926-1966. De werken zijn afgedrukt op een volle pagina of zelfs twee pagina's. Daarmee wordt de tekst ondergeschikt aan het beeld. Rinckhout isoleert in elk werk een viertal uitsneden en neemt deze tot uitgangspunt voor een korte beschouwing. Hij citeert daarbij uit brieven en haalt gebeurtenissen in het leven van Magritte aan die mogelijk een verband tonen met het werk.

Dit boek biedt een aardig beeld van het rijke oeuvre van Magritte.

Hans Rooseboom - *Lichtjaren, een geschiedenis van de fotografie* ✓✓

U20-12, Meulenhoff 2019, 303 p., € 26,99

De komst van de fotografie in 1839 heeft grote invloed gehad op alle gebieden waarin beeld een rol speelt. Denk aan wetenschap, kunst, reclame of nieuws. Van een bescheiden middel dat door weinigen beoefend werd, is het uitgegroeid naar het invloedrijke en overal aanwezige massamedium dat nu door velen beoefend wordt. De schrijver van *Lichtjaren*, Hans Rooseboom, is conservator fotografie van het Rijksmuseum. Hij beschrijft de geschiedenis van de ontwikkeling van fotografie: hoe veroverde fotografie de wereld, wat is het nut en wat het gevaar, wat is de kracht van het beeld en ook ... is

het kunst? Rooseboom heeft zijn boek geïllustreerd met talloze foto's, deels als zelfstandige kunstwerken, maar ook als getuigen en tijdsdocumenten van opvattingen, gewoonten en tradities.

Sjeng Scheijen - De avant-gardisten: De Russische Revolutie in de kunst 1917-1936 ✍️✍️

U20-14, Prometheus 2019, 587 p., € 24,99

De Russische Revolutie van 1917 was een buitenkans voor avant-gardistische kunstenaars als Kazimir Malevitsj, Vladimir Tatlin en Aleksandr Rodtsjenko. Toch was het niet aan de bolsjewieken te danken dat deze 'futuristen', zoals ze zichzelf noemden, nieuwe kunstvormen introduceerden zoals performance, installatie, abstract en conceptueel werk. De revolutie in de kunst was al eerder in de nieuwe eeuw begonnen. Het is een 'schitterend misverstand' dat avant-garde en sovjetmacht schouder aan schouder optrokken. Het lag allemaal veel gecompliceerder betoogt dit met de Bookspot Literatuurprijs voor non-fictie bekroonde boek van slavist en kunstkenner Sjeng Scheijen.

Gijs van Tuyl - Wondertuinen. De mooiste beeldentuinen van de wereld ✍️

U21-11, Waanders 2016, 176 p., € 29,95

Ernst Veen, voormalig directeur van de Hermitage en De Nieuwe Kerk in Amsterdam, toont in Wondertuinen de mooiste beeldentuinen van de wereld. Hij is al jaren gefascineerd door de combinatie van kunst en natuur en het is verrassend hoe deze twee elementen in de beeldentuinen bij elkaar zijn gekomen. Samen met oud-Stedelijk-directeur Gijs van Tuyl gaat hij op reis naar uiteenlopende plekken over de wereld: Nieuw-Zeeland, Brazilië en de Verenigde Staten, maar ook dichterbij naar beeldentuinen in Frankrijk, Italië en Noorwegen. De zes beschreven tuinen zijn veelal ontwikkeld in de tweede helft van de twintigste eeuw. Ze bevatten zowel sculpturen uit die periode als meer hedendaagse kunstwerken. Beeldhouwers en architecten kregen van de eigenaren meestal de vrije hand om voor hun sculpturen, soms van ongekende afmetingen, een eigen plek te zoeken in het landschap.

Wieteke van Zeil - Altijd iets te vinden. De kunst van het oordelen

U21-12, Atlas Contact 2020, 320 p., € 24,99

Aan de hand van details bespreekt kunsthistorica Van Zeil geestig en enthousiast 59 figuratieve kunstwerken waarbij regelmatig een link met de actualiteit wordt gelegd. Deze korte kunstbeschouwingen gecombineerd met de fraaie foto's van het kunstwerk en het detail nodigen uit om zelf ook een mening te vormen. Als handreiking om tot een gewogen oordeel te komen worden in de inleiding zes tips gegeven, zoals het uit- of bijstellen van je mening en het belang om een kunstwerk in het echt te zien. Nieuwe perspectieven over hedendaagse kwesties zoals de positie van vrouwelijke kunstenaars, versnippering van Banksy's Girl with balloon en de huidskleur van Jezus komen, verspreid tussen de besproken kunstwerken, in vijf prikkelende essays aan bod. De nadruk ligt op Westerse schilderkunst, van oud tot contemporain, maar ook met miniaturen, kunstnijverheid en niet Westerse kunst laat van Zeil ons oefenen in oordeelsvorming. Toegankelijk geschreven met veel full color illustraties levert het boek veel aanknopingspunten om erover te discussiëren. Een aantal besprekingen zijn eerder in de Volkskrant verschenen. Geen boek om meteen uit te lezen, maar om na een paar bladzijden de tijd te nemen om zelf actief met de besproken kunstwerken bezig te zijn.

Willemijn Zwikstra e.a. - Van Nellefabriek. Werelderfgoed in glas en staal ✍️✍️

U21-13, Matrijs, 1e druk 2019, 160 p., € 24,95

Het boek Van Nellefabriek zou je een biografie van een monument kunnen noemen. De Rotterdamse familie Van Nelle, ooit gestart als kruidenier, gaf in de twintiger jaren van de vorige eeuw de opdracht tot een opmerkelijk bouwinstituut. Het gebouw dat verrees aan de Schie is een goed doordacht ontwerp van de architecten Brinkman en Van der Vlugt. De fabriek van de importproducten thee, koffie en tabak toont het sociale karakter van de opdrachtgevers. Er worden Nieuwe Zakelijke bouwmaterialen als glas, staal en beton toegepast en het resultaat is nog steeds verbluffend; de ijle schoonheid van de enorme volumes met

veel transparantie en glans waartussen karakteristieke bruggen het tot een werkend geheel maken. Een lichtend voorbeeld van modernisme in wit, blauw en glas blijft bekroond met de rode neonletters VAN NELLE.

Het boek beschrijft niet alleen het ontstaan van dit iconische gebouw, maar ook het gedachtegoed achter het ontwerp en hoe het complex gebruikt werd. Een bijzonder interessant verslag.

Verantwoording van de boekenkeuze

Deze keuzelijst is samengesteld door de werkgroep kunstgeschiedenis van Senia, waarvan deel uitmaakten: Chris van Gelderen, Eva Hoopman, Marja Kuipers, Lia van Niekerk, Martien Vogelzang en Marja Weijers.

Zij zijn ook verantwoordelijk voor de samenstelling van de leeswijzers. Als de leeswijzer vragen oproept of als u een reactie wilt geven, kunt u een e-mail sturen aan de Werkgroep Kunstgeschiedenis van Senia: kunstgeschiedenis@senia.nl.

Laatste versie: 1/04/2022.